

Magyar Helsinki Bizottság

MAGYAR HELSINKI BIZOTTSÁG

1054 Budapest, Bajcsy-Zsilinszky út 36-38. I/12.

1242 Budapest, Pf. 317.

Tel/fax: + 36 1 321 4323, 321 4141, 321 4327

helsinki@helsinki.hu

www.helsinki.hu

A Magyar Helsinki Bizottság véleménye az új büntetés-végrehajtási törvény végrehajtási rendeleteinek tervezetéről

2014. november 5.

Az Igazságügyi Minisztérium 2014. október 18. napján tette közzé az új büntetés-végrehajtási törvény végrehajtási rendeleteinek tervezeteit (továbbiakban: Tervezetek). A Magyar Helsinki Bizottság az alábbiakban teszi meg észrevételeit a Tervezetekkel kapcsolatban.

ÁLTALÁNOS ÉSZREVÉTELEK A TERVEZETEK KAPCSÁN

Már az azóta elfogadott, a büntetések, az intézkedések, egyes kényszerintézkedések és a szabálysértési elzárás végrehajtásáról szóló 2013. évi CCXL. törvény 2013. szeptember 6. napján közzétett tervezetével kapcsolatban jeleztük, hogy álláspontunk szerint szerencsés lett volna, ha a törvénytervezet mellett egyidejűleg nyilvánosságra hozzák a kapcsolódó végrehajtási rendeletek, rendeletmódosítások tervezetét is, és azokat a törvénnyel egyidejűleg alkotják meg. A készülő részletszabályok egyidejű megismerése lehetővé tette volna, hogy a véleményezők teljes képet kapjanak a kormányzati elképzelésekről a büntetések és intézkedések végrehajtása kapcsán, és annak minden aspektusáról megalapozott véleményt tudjanak formálni. A rendeletek tervezetének a törvénytervezettel egyidejű közzététele segítette volna az esetleges szabályozási hiányosságok feltárását és a törvényi, valamint rendeleti szinten szabályozandó kérdések azonosítását és világos elválasztását – elsősorban az alapvető jogok korlátozásával járó előírások törvényi szintű szabályozásának alkotmányos követelményére tekintettel. Fontos megjegyezni, hogy az ismertetett helyzetből adódóan a jogszabály akkori véleményezése, az ezt övező szakmai párbeszéd, és ezzel együtt az elfogadását megelőző viták így részben a sötétben tapogatózva zajlottak le. Sok ponton nem lehetett előre látni az új jogszabály leendő érvényesülésének tendenciáit, az egyes intézmények működésének várható hatásait. Ez pedig megkérdőjelezi a norma akkori elfogadásának legitimitását is, hiszen az Országgyűlés egyes – korántsem lényegtelen – kérdésekben mintegy előzetesen bólintott rá a tartalommal utólag megtöltött jogintézményekre.

Ezzel kapcsolatban vetődik fel a rendeleti szabályozás problematikája. A választott megoldás azonban alkotmányossági aggályokat is felvet, mivel számos alapvető jogot érintő korlátozást szabályoznak a Tervezetek, mint például a rezsimszabályok, vagy a különleges biztonsági zárka, illetve körlet szabályait. Külön jogszabály rendelkezik a jövőben a kényszergyógykezelés és az ideiglenes kényszergyógykezelés végrehajtásáról, a fogvatartottak fegyelmi felelősségéről, a kártérítési eljárás szabályairól, a letét kezeléséről, a szabadságvesztés és az elzárás kezdő és utolsó napjának megállapításáról. Ez alapján megállapítható, hogy elég kiterjedt szabályozás került ki a kódexnek szánt – ám ez alapján ebben a minőségében megkérdőjelezhető – törvény, és a szabadságvesztés, az elzárás, az előzetes letartóztatás és a rendbíróság helyébe lépő elzárás végrehajtásának részletes szabályairól szóló IM rendelet szabályozási köréből. Ez álláspontunk szerint a fentiekben túl azért sem szerencsés, mert az eddig is sok tekintetben töredezett joganyag egységét a kodifikációban rejlő lehetőségek ellenére nem javítja, hanem inkább konzerválja a jelenlegi állapotot.

Magyar Helsinki Bizottság

MAGYAR HELSINKI BIZOTTSÁG

1054 Budapest, Bajcsy-Zsilinszky út 36-38. I/12.

1242 Budapest, Pf. 317.

Tel/fax: + 36 1 321 4323, 321 4141, 321 4327

helsinki@helsinki.hu

www.helsinki.hu

A Tervezetek szövegét olvasva itt is, mint a hogy a törvény esetén is, érzékelhető a szándék, hogy büntetés-végrehajtásunk rendszerét korszerűbb, a nemzetközi elvárásokkal sokkal inkább találkozó elvek alapján építsék újjá. Sajnálatos módon azonban ennek a garanciáit nem látjuk. A honi büntetés-végrehajtás jelenlegi állapotában aligha alkalmas arra, hogy az újonnan ráruházott feladatokkal és az ezzel járó nem csekély plusz terhekkel meg tudjon birkózni. Félő, hogy ennek következtében azok az előremutató intézkedések, melyek fejlődést hozhatnának a szabadságvesztéssel járó szankciók törvényes céljainak elérése terén, el fognak sorvadni az anyagi, illetve humán erőforrás hiánya miatt; pusztán egy újabb adminisztrációs kötelességgé válnak a túlterhelt dolgozókon. A felvázolt opció azért is valószínű, mert anyagi források biztosításával, magasabb dolgozói létszámmal, az eddig meglévő instrumentumokkal is sokkal jobb eredményeket lehetett volna elérni, ha ezek valóban érvényesülhettek volna. Miután a kormányzat részéről ilyen jellegű törekvések eddig sem voltak tapasztalhatók, kevésbé valószínű, hogy ez egyik pillanatról a másikra megváltozzon.

Pozitív változásnak minősíthető ugyanakkor, hogy jogszabályi szinten is egyre több ponton nyer megerősítést a büntetés-végrehajtás és a civil szervezetek, külső segítő intézmények közötti kapcsolat, amely mostanra a gyakorlatban már egyébként is megerősödött, és sok plusz lehetőséget nyújt a fogvatartottak számára. Több olyan rendelkezés található a Tervezetekben, ami ezt az együttműködést támogatja.

ÉSZREVÉTELEK AZ EGYES TERVEZETEK KAPCSÁN

.../2014. (... ..) IM rendelet **a szabadságvesztés, az elzárás, az előzetes letartóztatás és a rendbíróság helyébe lépő** **elzárás végrehajtásának részletes szabályairól**

I. Fejezet **ÁLTALÁNOS RENDELKEZÉSEK**

5. A végrehajtásért felelős szerv döntése, a kérelem, a jogorvoslati jog és a közérdekű bejelentés biztosítása

9. § (1)–(3) bekezdésekhez

Üdvözlendő változtatásnak tartjuk, hogy a fogvatartottaknak rászorultság esetén az intézet fedezi a büntetőeljárásával kapcsolatos, valamint hatóságok, és nemzetközi szervek felé irányuló levelezési költségeinek egy részét. Az ezen szervezetkehez való eljutás ugyanis a fogvatartottak kiszolgáltatott helyzetéből adódóan még fontosabb, mint az átlag állampolgárok esetében.

Megjegyezzük ugyanakkor, hogy a (3) bekezdés „büntetés-végrehajtási ügyben küldött levelét” fordulata nehezen értelmezhető, ugyanis ha nem ellenőrzik a levelet, nem tudható, hogy milyen tartalommal, milyen ügyben írta azt a fogvatartott. Amennyiben viszont ezeket a leveleket elolvassák, sérelmet szenved az ellenőrzés nélküli panaszhoz való jog, hiszen nem véletlenül volt az eddigiekben is tilos az ilyen levelek büntetés-végrehajtási dolgozók által történő elolvasása. Ezt egyébként a Törvény 174. § is megtiltja. Ezért javasolt a fordulat elhagyása, már csak azért is, mert ha valamelyik fogvatartott nem büntetés-végrehajtási ügyben felsorolt szervekhez kíván fordulni, akkor valószínűleg alapjoggal kapcsolatos problémája van, amely gyakorlásának elősegítése céljából egy

Magyar Helsinki Bizottság

MAGYAR HELSINKI BIZOTTSÁG

1054 Budapest, Bajcsy-Zsilinszky út 36-38. I/12.

1242 Budapest, Pf. 317.

Tel/fax: + 36 1 321 4323, 321 4141, 321 4327

helsinki@helsinki.hu

www.helsinki.hu

postai küldemény költségének fedezése nem aránytalan még az egyébként szűkös költségvetési keretek között működő bv. rendszer számára sem.

II. Fejezet A SZABADSÁGVESZTÉS VÉGREHAJTÁSA

15. A befogadással kapcsolatos intézkedések és értesítések

20. § (3) bekezdéshez

Rendkívül jó tendenciának tartjuk, hogy a nemzetközi, illetve hazai szervezetek és szakemberek ismételt kezdeményezések hatására beiktatásra kerül egy olyan szakasz, mely értelmében bántalmazás gyanúja esetén a fogvatartottak kérelmükre független egészségügyi intézménybe kerülnek kiszállításra, ahol látélet készül a sérüléseikről. Ez fontos előrelépés a bántalmazás megelőzésében, amit reméljük más kezdeményezések terén is hasonlóak fognak követni. Fontos lenne viszont, hogy a bántalmazásra panaszkodó fogvatartott figyelmét erre kötelezően felhívni.

19. A Kockázatelemzési és Kezelési Rendszer

30. §-hoz

Ahogy azt a Törvény tervezetével kapcsolatban már jeleztük, azzal, hogy a KKMI-ben történő elhelyezés alatt a fogvatartottakra nem alkalmazandók a rezsimszabályok, jogházag keletkezik, mivel a jelenleg hatályos normával ellentétben ezen túl nem a végrehajtási fokozatokhoz fognak igazodni a kapcsolattartás szabályai. Így ha a fogvatartottak nincsenek rezsimbe sorolva, nincs norma, ami szabályozná ezeket a jogosultságokat. Ezért szükségesnek tűnik meghatározni azt, hogy a KKMI-ben eltöltött idő alatt (ami több hónapig is eltarthat, és a fogvatartás legtraumatikusabb, kezdeti időszakát öleli fel) milyen kapcsolattartási szabályok érvényesüljenek.

39–41. §-hoz

A fogvatartottak fokozatokon belüli további differenciálását kifejezetten jónak tartjuk, ami az egyéniesítés ígéretes kezdete. Kifejezetten károsnak tartjuk ugyanakkor, hogy a kapcsolattartást, ami a fogvatartottak reintegrációjának, a társadalommal való összeköttetés fenntartásának legfontosabb instrumentuma lenne, nevelési eszközként használják, és magatartás, fokozatba sorolás alapján korlátozzák. Ez praktikusán a szabályozásban két szempontból is problematikus.

Egyrészt éppen azoknál a fogvatartottaknál, akik a legsúlyosabb bűnöket követték el, akiknek a reintegrációja a legnehezebb, akiknél a legnagyobb munkát kellene elvégezni - és így a legtöbb segítségre, eszközre lenne szükség - korlátozzák a leginkább a kapcsolattartást. A látogatási idő legrövidebb engedélyezett tartama havi egy alkalommal hatvan perc, ami a nemzetközi elvárásoknak (lehetőség szerint heti hatvan perc) mindössze negyede. A heti két alkalommal öt perc telefonálás mint minimális érték is rendkívül szerény lehetőség. Ezen értékek, sőt az elv felülvizsgálatát mindenképpen szerencsésnek tartanánk.

Másrészt az elfogadhatatlansága okán komoly belső feszültségeket gerjeszthet az, ha egy fogház fokozatra ítélt fogvatartottnak a kapcsolattartási szabályai egybeeshetnek egy fegyházaséval, ami tervezett a szabályozás alapján elkerülhetetlen. A rendszeres kapcsolattartási formák rezsimek szerinti eltérő szabályozását ezért magunk részéről nem tartjuk szerencsésnek, vagy ha erre mégis sor kerülne, akkor a havi egy alkalom mint minimális számot mindenképpen növelni javasoljuk. Ezen túlmenően a szabályozásból kimaradt annak meghatározása, hogy egy látogatás alkalmával hány főt fogadhat a fogvatartott, nyelvtani értelmezés szerint egyet. Ha ez a helyes

Magyar Helsinki Bizottság

MAGYAR HELSINKI BIZOTTSÁG

1054 Budapest, Bajcsy-Zsilinszky út 36-38. I/12.

1242 Budapest, Pf. 317.

Tel/fax: + 36 1 321 4323, 321 4141, 321 4327

helsinki@helsinki.hu

www.helsinki.hu

értelmezés, akkor gyakorlatilag a minimális kapcsolattartási lehetőséget negyedeli az új szabályozás, ez részletesebb indokolás nélkül is elfogadhatatlan lenne.

22. A házirend és a napirend

46. §-hoz

Üdvözlendőnek tartjuk, hogy a fogvatartottak ezentúl nyolc munkanapon belül átkerülhetnek a dohányzási szokásaiknak megfelelő zárkába, míg korábban a következő nyilatkozattételig kellett várni, ami akár hónapokat is igénybe vehetett. Ez sok konfliktusnak, és panasznak elejét veheti amellet, hogy az egészség megőrzésére is pozitív hatással lesz.

28. Mozgáskorlátozó eszközök alkalmazása

54. §-hoz

Örömmel vesszük tudomásul, hogy az (1) bekezdés külön kiemeli a törvényes bánásmód, és az emberi méltóság betartásának fontosságát a mozgáskorlátozó eszközök alkalmazása során, és egyéniesített mérlegelési kötelezettség következik a szabályozásból. Ha a gyakorlatban ez megvalósul, kevesebb eljárás indulhat majd indokolatlan nyilvános bilincshasználat miatt. Technikai jellegű észrevétel, hogy a bekezdések számozása nem következetes, a második után a negyedik következik.

29. Elektronikus távfelügyeleti eszköz alkalmazása

56–57. §-hoz

Jó irányba történő elmozdulás, hogy bevezetésre kerül a büntetés-végrehajtásban az elektronikus távfelügyeleti eszköz használata. Fel szeretnénk ugyanakkor hívni a figyelmet, hogy a fogvatartottak ideiglenes intézetelhagyása jórészt bizalmon alapul, és így is kell maradnia. Rendkívül fontos lélektani szerepe van ugyanis annak, hogy valaki számára azt kommunikálja a büntetés egy részének letöltése után a felügyelet, hogy megbízik benne, és nem tekinti a továbbiakban olyan tényezőnek, aki a társadalomra olyan fokú veszélyt jelent, hogy minden lépéséről tudnia kell a hatóságoknak. Ebből adódóan az egyéni kockázatelemzés minősége – és persze elérhető eszközök száma fogja - eldönteni, hogy az elektronikus távfelügyeleti eszköz alkalmazása automatizmus lesz-e a gyakorlatban.

35. Az átmeneti részleg

63. §-hoz

Továbbra sem tartjuk helyesnek – ahogy a Törvény esetén sem tartottuk annak – a „szabadulása előtt” szóhasználatot, ami helyett a „feltételes szabadságra bocsátásának legkorábbi lehetséges időpontja előtt” kifejezés alkalmazását javasoljuk.

56. Az elítélt megismerése és az egyéniesített fogvatartási programterv

91. §-hoz

Kifejezetten üdvözlendő, hogy a Tervezet értelmében a korábbiaknál sokkal komolyabb egyéniesítést kívánnak alkalmazni a büntetés-végrehajtás területén. Elsősorban ott látunk problémát ennek a megvalósulása

Magyar Helsinki Bizottság

MAGYAR HELSINKI BIZOTTSÁG

1054 Budapest, Bajcsy-Zsilinszky út 36-38. I/12.

1242 Budapest, Pf. 317.

Tel/fax: + 36 1 321 4323, 321 4141, 321 4327

helsinki@helsinki.hu

www.helsinki.hu

tekintetében, hogy a jelenlegi nevelői, illetve tisztii állomány már annyira túl van terhelve az eddigi feladatokkal, a rájuk telepített adminisztrációval, hogy ennek a feladatnak az alapos és érdemi elvégzésére aligha lesznek alkalmasak a jelenlegi létszámban.

További észrevétel, hogy a törvény által szabott öt napos határidő a fogvatartott megismerésére és az egyéniesített fogvatartási programterv elkészítésére rendkívül kevésnek tűnik. Így féltő, hogy formálissá válik ez a tevékenység.

58. Az elítéltek jutalmazása és fenyítése

96. § (1) bekezdéshez

Kifejezetten pozitív intézkedésnek tartjuk, hogy ezentúl a reintegrációban közreműködő szervezetek is kezdeményezhetik egyes fogvatartottak jutalmazását. Ez nagyban elősegítheti az általuk tartott foglalkozások sikerét, és vonzerejét. A javaslatról való döntést ezzel együtt indokolatlan minden esetben a parancsnokhoz telepíteni. Azoknak a jutalmaknak a megadásáról, amelyeket amúgy is adhat alacsonyabb beosztású személy, ebben az esetben is dönthetne ugyanez a vezető, nem terhelve ezzel az amúgy is rengeteg feladattal megbízott parancsnokot.

60. A látogatás

103. § (7)–(8) bekezdésekhez

Tapasztalataink szerint az elítéltek más intézetbe való átszállítása kapcsolattartási céllal gyakorlatilag holt norma, csak elméletben létező lehetőség. Zsúfoltságra hivatkozva gyakorlatilag szinte soha nem kerül sor erre vonatkozó engedély kiadására. Jó lenne, ha ebben a tekintetben valamilyen elmozdulás lenne tapasztalható, amit akár egy megengedőbb normaszöveg is megalapozhatna. Annál is inkább sürgős lenne ebbe az irányba változtatni, mivel jelenleg pont egyes intézetek kiemelkedő zsúfoltsága miatt sok fogvatartott kénytelen büntetését hozzátartozóitól, lakhelyétől távol tölteni, így az ő kapcsolattartásuk aránytalanul elnehezül, ami pedig végső soron a reintegráció esélyét rontja. Szülő-gyermek kapcsolattartás esetében különösen fontos lenne legalább évente három-négy alkalommal mérlegelés nélkül biztosítani a kapcsolattartás ezen formáját.

62. A távbeszélő használata

105. § (3) bekezdés b) ponthoz

Nagyon fontos szabály, üdvözöljük ennek jogszabályi szintű kimondását.

67. Az elítéltek vallásgyakorlása

111. § (3) bekezdéshez

Mivel alapjog gyakorlásról van szó, így ez rendeleti szinten nem korlátozható ebben a formában. Azt elő lehet írni, hogy a joggyakorlással kapcsolatban felmerült plusz költséget a fogvatartott térítse meg az intézet számára, de nem adható diszkrecionális döntési jog a bv. intézetekben abban a kérdésben, hogy a fogvatartottak a vallásgyakorlás lényegi részét képező étkezési normákat be tudják-e tartani.

118. §-hoz

Magyar Helsinki Bizottság

MAGYAR HELSINKI BIZOTTSÁG

1054 Budapest, Bajcsy-Zsilinszky út 36-38. I/12.

1242 Budapest, Pf. 317.

Tel/fax: + 36 1 321 4323, 321 4141, 321 4327

helsinki@helsinki.hu

www.helsinki.hu

A szabályból hiányzik a jelenleg hatályos IM rendelet 74. § (4) bekezdése, amely a középfokú és felsőfokú oktatásban való részvétel lehetőségét szabályozza. Semmi nem segíti jobban a reintegrációt a társadalmi kapcsolatok megtartása mellett, mint az oktatásban való részvétel, ezért ezen szabály elmaradása a Törvény céljával is ellentétes.

72. Az elhelyezési részleg, körlet, a zárka és a lakóhelyiség

122. §-hoz

Ahogy azt a nemzetközi szervezetek, szakemberek és mi magunk is számtalanszor sérelmeztük, hazánkban nem biztosított a fogvatartottak számára még a minimálisan elfogadható mozgástér sem. Az Emberi Jogok Európai Bírósága több ítéletében is kimondta, hogy a hazánk büntetés-végrehajtási intézeteiben uralkodó zsúfoltság miatt kimeríti az Emberi Jogok Európai Egyezményének 3. cikkében embertelen, megalázó büntetés tilalmát. Az, hogy a korábbi normaszövegbe a „lehetőleg” szót több helyre beiktatva 2010 novemberében látszólag törvényessé tették ezt az áldatlan állapotot, semmit nem változtatott azon, hogy a zsúfoltság, és az annak hatására kialakult körülmények tűrhetetlenek, és hazánkra is kötelező nemzetközi normákba ütköznek. Az Alkotmánybíróság III/1292/2014. számú határozatában a jelenleg hatályos szabályozásnak ezt a részét megsemmisítette, ezért az új szabályozásban a „lehetőleg” kitétel elhagyása alkotmányos kötelezettsége a jogalkotónak.

73. Egyéb helyiségek és létesítmények

128. §-hoz

A korábbihoz képest kikerül a rendeletből a látogatóhelyiségek berendezésére és elhelyezésére, továbbá a sétaudvarok biztonsági berendezéseire vonatkozó szabályozás, amit eddig az IM rendelet 146. § (3) – (4) tartalmazott. Ezeket itt lenne szükséges továbbra is szabályozni.

76. Az elítélt tisztálkodási lehetőségeinek biztosítása

133. §-hoz

Üdvözlendő, hogy a nem dolgozó férfi fogvatartottak részére a kötelezően biztosítandó fürdészek számát megemelték egyről kettőre. Ez előrelépésnek tekinthető, de a tisztálkodási lehetőségek számának további növelésére lenne szükség, a fogvatartás körülményeinek további javítása és így a nemzetközi normáknak való megfelelés céljából. Naponta egyszer fürödni a XXI. században Európa közepén nem annyira luxus, mint higiénias minimum.

77. A szükségesletti cikkek vásárlása

134. § (2) bekezdéshez

A normaszöveg ebben a megfogalmazásban pusztán egy kívánatosnak tartott magatartásforma, ami azonban rendkívül nehezen betartatható, illetve meghatározható, és mint ilyen, nem kívánatos egy jogszabályban. Nem derül ki, hogy mivel szemben kell előnyben részesítenie a fogvatartottnak ezeknek a cikkeknek a vásárlását, ahogy az sem, hogy mi az az elvárható mérték, amennyit az előnyben részesített cikkekből kell venni.

III. Fejezet

A FIATALKORÚ ELÍTÉLTEKRE VONATKOZÓ RENDELKEZÉSEK

Magyar Helsinki Bizottság

MAGYAR HELSINKI BIZOTTSÁG

1054 Budapest, Bajcsy-Zsilinszky út 36-38. I/12.

1242 Budapest, Pf. 317.

Tel/fax: + 36 1 321 4323, 321 4141, 321 4327

helsinki@helsinki.hu

www.helsinki.hu

152. §-hoz

Szerencsés változtatásnak tartjuk, hogy a korábbi rendelet szövegétől eltérően a fiatalkorúak részére mindenképpen biztosítani kell a meleg vizes fürdés lehetőségét naponta és azt is, hogy nem gyengíti „az amennyiben annak feltételi biztosítottak” megengedés a kötelezettséget, mint ahogy a jelenlegi szabályozásban, az IM rendelet 210/A. § szakaszában történik.

154. § (2) bekezdéshez

A társadalmi folyamatokra (a hagyományostól eltérő családmodellek gyakorivá válására) való helyes reagálásnak tartjuk, hogy a fiatalkorú fogvatartottak szülői értekezletére a jövőben nem csak a hozzátartozók, hanem az engedélyezett kapcsolattartók is meghívhatók.

157.§ (4) bekezdéshez

Szükségesnek tartanánk, hogy a családi konzultációra szóló meghívó az adminisztratív jellegű információk mellett azt is tartalmazná, hogy milyen okból, milyen témában kerül megtartásra a konzultáció, hogy így a meghívottak esetlegesen felkészülhessenek, illetve felmérhessék a jelenlétük fontosságát.

IV. Fejezet

A KATONÁKRA VONATKOZÓ RENDELKEZÉSEK

163. § (2) bekezdéshez

Nem érthető, hogy az elítélt megismerésére vonatkozó szabályok miért nem alkalmazandók a katona fogvatartottakra, hiszen a katonák esetében is ugyanúgy feladat lenne a nevelés, a későbbi cselekmények elkövetésének megakadályozása, mint más fogvatartottaknál.

87. A munkáltatás általános szabályai

176. §-hoz

Támogatjuk, hogy a közcélú munkavégzés keretében a fogvatartottak olyan önkéntes munkát végezzenek, ami elismertsége révén hozzájárulhat az önbecsülésük helyreállításához, és annak az érzésnek a kialakításához, hogy hasznosak a közösség, a társadalom számára.

VII. Fejezet

AZ ELZÁRÁS VÉGREHAJTÁSA

179. §-hoz

és

VIII. Fejezet

A KÖZÉRDEKŰ MUNKA ÉS A PÉNZBÜNTETÉS HELYÉBE LÉPŐ SZABADSÁGVESZTÉS VÉGREHAJTÁSA

180. §-hoz

A két fejezet szabályozási szövege szó szerint megegyezik. Feleslegesnek tűnik ugyanazokat a rendelkezéseket megismételni ahelyett, hogy csak kiterjesztenék mind a három fogvatartási kategóriára.

IX. Fejezet

AZ ELŐZETES LETARTÓZTATÁS VÉGREHAJTÁSA

Magyar Helsinki Bizottság

MAGYAR HELSINKI BIZOTTSÁG

1054 Budapest, Bajcsy-Zsilinszky út 36-38. I/12.

1242 Budapest, Pf. 317.

Tel/fax: + 36 1 321 4323, 321 4141, 321 4327

helsinki@helsinki.hu

www.helsinki.hu

93. Az előzetes letartóztatás végrehajtásának rendje

186. § (2) bekezdéshez

Lásd a 122. §-sal kapcsolatban leírtakat.

93. Az előzetes letartóztatás végrehajtásának rendje

187. § (3) bekezdéshez

A 187. § (3) bekezdésében írt parancsnoki hatáskör túlzottnak mondható ebben a formájában. Valamilyen korlátját (akár időbeli, akár felülvizsgálati) kellene állítani az ilyen jellegű döntésének. Megoldást jelenthetne például, hogy az értékelés nélkül hozott döntés 30 nap után hatályát veszti, amennyiben nem támasztják alá utólagosan értékeléssel.

1. melléklet a .../2014. (... ..) IM rendelethez

Az elítélt birtokában tartható tárgyak

Nem szerepel a birtokban tartható tárgyak között a tableta formában forgalmazott édesítőszer, és a konzervnyitó. Ezek szükségesek lehetnek a fogvatartotti életvitelhez.

A fogvatartottnál tartható fényképekkel kapcsolatban új kikötés, hogy csak családi fényképek lehetnek. Ez álláspontunk szerint felesleges megszorítás, és ráadásul nehezen is eldönthető, hogy az adott fotó milyen jellemzők alapján minősül családinak.

A könyvek és folyóiratok mellett nem szerepelnek a napilapok, amelyek olvasása elősegíthetné a fogvatartottak számára a külvilágban zajló események követését.

Nem szerepelnek a fogvatartottnál tartható tárgyak között a vallásgyakorláshoz szükséges kegytárgyak, ami sértheti a szabad vallásgyakorláshoz való jogot.

2. melléklet a .../2014. (... ..) IM rendelethez

Az elítélt egyéni felszerelése

Nem szerepelnek, pedig szükségesek lehetnek az egyéb kiegészítő ruházati cikkek, mint a zsebkendő, törülköző, kesztyű, zokni.

4. melléklet a .../2014. (... ..) IM rendelethez

A fegyelmi zárka berendezése, felszerelése és az elítéltnél tartható tárgyak és

5. melléklet a .../2014. (... ..) IM rendelethez

A biztonsági zárka berendezése, felszerelése és az elítéltnél tartható tárgyak

A korábbi szabályozással ellentétben nem szerepel a mosdó és a WC.

Magyar Helsinki Bizottság

MAGYAR HELSINKI BIZOTTSÁG

1054 Budapest, Bajcsy-Zsilinszky út 36-38. I/12.

1242 Budapest, Pf. 317.

Tel/fax: + 36 1 321 4323, 321 4141, 321 4327

helsinki@helsinki.hu

www.helsinki.hu

.../2014. (... ..) IM rendelet a kényszergyógykezelés és az ideiglenes kényszergyógykezelés végrehajtásáról, valamint az Igazságügyi Megfigyelő és Elmegyógyító Intézet feladatairól

9. A kényszergyógykezelt letéti pénzének felhasználása

12. §-hoz

Nem érthető, hogy miért marad ki az új rendeletből az a lehetőség, hogy a betegek a letéti pénzükből juttathassanak hozzátartozóiknak. Miért ne segíthetné adott esetben valaki az intézetbe érkező jövedelméből a rokonait, ha azoknak szüksége van rá?

.../2014. (... ..) IM rendelet a büntetés-végrehajtási intézetben fogvatartott elítéltekkel és egyéb jogcímen fogvatartottakkal kapcsolatos kártérítési eljárás szabályairól

3. A kártérítési eljárás általános szabályai

6. §-hoz

Bár a rendelet több helyen utal rá, sehol nem kerül egyértelműen leírásra az, hogy a fogvatartott meghatalmazottat vehet igénybe, illetve hogy ki lehet meghatalmazott. Szükséges lenne ennek valamilyen megfogalmazása, ahogyan azt a fogvatartottakkal kapcsolatos kártérítési eljárás szabályairól szóló 13/1996. (XII. 23.) IM rendelet 6. § (2) bekezdése teszi.

8. §-hoz

Hasznos lenne, ha visszakerülne a normaszövegbe az a korábbi kötelezettség, hogy a határozatot a meghatalmazottnak is kézbesíteni kell. Ez az összes hasonló jellegű eljárás alapvető eleme, elhagyásának ebben az esetben sincs értelme.

5. A fogvatartott által okozott kár megtérítésére vonatkozó külön rendelkezések

10–12. §-hoz

A jelenlegi szabályozás, az 13/1996. (XII. 23.) IM rendelet 14. § szakaszában kis összegekre előírja, illetve bizonyos összeghatáron belül lehetővé teszi, hogy szabaduló, erre fordítható letéti pénzzel nem rendelkező fogvatartottak által fizetendő kártérítést elengedjék. Ennek a szabályozásnak a megtartása hasznos lenne, mivel értelmetlen, ráadásul nem is költséghatékony elhanyagolható összegek érvényesítésével foglalkozni, adott esetben az eredmény legkisebb esélye nélkül.

Magyar Helsinki Bizottság

MAGYAR HELSINKI BIZOTTSÁG

1054 Budapest, Bajcsy-Zsilinszky út 36-38. I/12.

1242 Budapest, Pf. 317.

Tel/fax: + 36 1 321 4323, 321 4141, 321 4327

helsinki@helsinki.hu

www.helsinki.hu

.../2014. (... ..) IM rendelet **a büntetés-végrehajtási intézetekben fogvatartottak egészségügyi ellátásáról**

2. A fogvatartottak egészségügyi, gyógyszer- és gyógyászati segédeszköz ellátása

3. § (5) bekezdéshez

A Tervezetből kimaradt a befogadáskor végzendő orvosi vizsgálat határidejére vonatkozó 72 órás határidő. Ennek szerepeltetése sok szempontból, köztük a bántalmazás megelőzése szempontjából is rendkívül fontos lenne, sőt, a határidő a rendelkezésre álló határidő akár rövidebb is lehetne.

A Tervezet nem tartalmaz az orvosi vizsgálat esetén a felügyelet jelenlétére vonatkozó szabályokat. Ezt feltétlenül szükséges lenne rendezni. A jelenlegi gyakorlattal szemben a helyes megoldás - amit CPT is több ízben javasolt, például a 2013. évi látogatásáról készült jelentés 103. pontjában – hogy általános szabályként a vizsgálat során ne legyen jelen felügyelő. Amennyiben ezt kockázatosnak látja az orvos, az ő kérésére lehessen csak ott a büntetés-végrehajtási dogozó. Ez olyan légkört teremtene, ami növelhetné az esetlegesen bántalmazott fogvatartottak panasztételi hajlandóságát.

3. § (7) bekezdéshez

Célszerű lenne a szabadságvesztés, az elzárás, az előzetes letartóztatás és a rendbírság helyébe lépő elzárás végrehajtásának részletes szabályairól szóló rendelet tervezetének 20. § szakaszában szereplő rendelkezést, és ezt a rendelkezést összhangba hozni, illetve csak egy helyen feltüntetni.

14. § (2) bekezdéshez

Felesleges a normaszövegben ennyire konkrétan megnevezni az Utókezelő Részlegként üzemelő intézményt, hiszen az megváltozhat, ami a rendelet módosításának kényszerét vonja maga után. Elég lenne a korábbi megoldás szerint alacsonyabb szintű, egyszerűbben módosítható normában kijelölni a feladatot ellátó intézetet.

.../2014. (... ..) IM rendelet **a büntetés-végrehajtási intézetben fogvatartott elítéltek és egyéb jogcímen fogvatartottak** **feyelmi felelősségéről**

Általános észrevételek

1. Annak ellenére, hogy a csatolt hatásvizsgálati lapon olvasható megállapítás szerint „(A) a büntetés-végrehajtási intézetek reintegrációs tevékenységének a megszervezése és az elítéltek egyéniesítését szolgáló reintegrációs programterv várhatóan hatékonyabban elősegíti az elítéltek társadalmi visszailleszkedését” a Tervezet tartalmát ténylegesen meghatározó elvként nem jelenik meg sem az egyéniesítés, sem pedig a reintegráció szempontja. Azzal együtt, hogy új elemeket is tartalmaz (pl. közvetítői eljárás), a Tervezet szabályrendszere legnagyobb részben a területet szabályozó korábbi, a büntetés-végrehajtási intézetekben fogvatartottak feyelmi

Magyar Helsinki Bizottság

MAGYAR HELSINKI BIZOTTSÁG

1054 Budapest, Bajcsy-Zsilinszky út 36-38. I/12.

1242 Budapest, Pf. 317.

Tel/fax: + 36 1 321 4323, 321 4141, 321 4327

helsinki@helsinki.hu

www.helsinki.hu

felelősségéről szóló 11/1996. (X. 15.) IM rendeleten (a továbbiakban: Rendelet) alapul. A régi-új fegyelmi eljárás elsősorban a büntetés-végrehajtási intézet rendje fenntartásának követelményét helyezi a fegyelmi felelősség szabályozásának középpontjába, amelyben az elkövetők személyes körülményeinek feltárása, társadalmi visszailleszkedésének segítése nem jut valódi szerephez.

2. Szervezetünk 2012 és 2014 között átfogó kutatás keretében vizsgálta a tisztességes eljáráshoz való jog követelményének érvényesülését a büntetés-végrehajtási intézetekben a fogvatartottakkal szemben megindított fegyelmi eljárásokban. A Büntetés-végrehajtás Országos Parancsnokságával együttműködésben megszervezett kutatási program keretében négy büntetés-végrehajtási intézetben összesen 136 fegyelmi ügy iratanyagát dolgoztuk fel egységes szempontrendszer szerint, büntetés-végrehajtási dolgozókkal és büntetés-végrehajtási bírókkal készítettünk interjúkat, valamint a szervezetünk megbízásából eljáró ügyvédek ellátták a képviselőt a fegyelmi eljárásokban. A kutatási tapasztalatokat 2014. június 13-án egy szakmai kerekasztal keretében osztottuk és vitattuk meg a területen dolgozó szakemberekkel, majd ennek eredményeire figyelemmel véglegesítettük kutatási jelentésünket. A jogalkotáshoz és a jogalkalmazáshoz is kapcsolódó javaslatokat is tartalmazó tanulmányt¹ (a továbbiakban: Tanulmány) korábban megküldtük az Igazságügyi Minisztérium és valamennyi közreműködő állami intézmény számára. A következőkben a kutatási tapasztalatokon alapuló javaslatokra figyelemmel fogalmazzuk meg észrevételeinket a Tervezet egyes rendelkezéseivel kapcsolatban.

Részletes észrevételek

1. Általános rendelkezések

2. § (1)-(2) bekezdésekhez

A Tervezet a hatályos szabályozást tartalmazó Rendelet „*fegyelmi vétség*” fogalma helyett a „*fegyelemsértés*” fogalmat hívja fel a 2. § (1) bekezdésében. Lényeges különbségre vélhetőleg nem mutat a változás, azonban lehetséges olyan értelmezése, amely szerint a „vétség” tételesen meghatározott normatív előírás megsértését jelenti (hasonlóan a büntetőjogi tényállásokhoz), míg a „fegyelemsértés”-nek minősülő cselekmények normatív alapjai kevésbé tisztázottak. Ezt az értelmezést részben alátámasztja a Tervezet szabályozása is.

A 2. § (2) bekezdésben a Tervezet a fegyelemsértésnek minősülő cselekmények példálózó felsorolását tartalmazza, amely szinte teljesen megegyezik a Rendeletben meghatározottakkal. Maga a Tervezet utal arra [2. § (2) bekezdés b) pontja], hogy a büntetés-végrehajtási intézet házirendjének megsértése fegyelmi vétségnek minősül, ami azt jelenti, hogy a Tervezetben meghatározott magatartásokhoz képest – az egyes házirendek esetenként eltérő tartalmú szabályozásából következően – további, nagyszámú cselekmény minősül fegyelemsértésnek. Kutatási tapasztalataink szerint az egyes házirendek szabályozása ebben a vonatkozásban nagy eltéréseket mutat, ami adott esetben a büntetés-végrehajtási intézetek között mozgatott fogvatartottak számára a normakövetést is nehezebbé teheti. A fegyelmi felelősséget megalapozó cselekmények teljes körű, jogszabályi szintű meghatározásának követelménye a releváns nemzetközi jogforrásokban is megjelenik: azt az ENSZ Minimumszabályok² 30. szakasza és az Európai Börtönszabályok³ 57.2 szakasza írja elő.

¹ *Fegyelmi eljárások a büntetés-végrehajtásban. A tisztességes eljáráshoz való jog a fogvatartottak elleni fegyelmi eljárásokban.* Magyar Helsinki Bizottság, Budapest, 2014. Elérhető: http://helsinki.hu/wp-content/uploads/MHB_Fegyelmi_eljarasok_-_a_buntetes-vegrehajtasban_2014.pdf.

² UN Standard for Minimum Rules for the Treatment of Prisoners. Angol nyelven elérhető: http://www.unodc.org/pdf/criminal_justice/UN_Standard_Minimum_Rules_for_the_Treatment_of_Prisoners.pdf

Magyar Helsinki Bizottság

MAGYAR HELSINKI BIZOTTSÁG

1054 Budapest, Bajcsy-Zsilinszky út 36-38. I/12.

1242 Budapest, Pf. 317.

Tel/fax: + 36 1 321 4323, 321 4141, 321 4327

helsinki@helsinki.hu

www.helsinki.hu

A Tanulmányban részletesen kifejtett álláspontunk szerint elvárható a fogvatartottaktól, hogy – akár fegyelmi eljárás megindításának terhe mellett is – tartsák be a felügyelet utasításait. Ezzel kapcsolatban is érdemes felhívni a figyelmet arra, hogy az utasítás megtagadása miatt kiszabott szankció esetén – jogszabályra vagy házirendre hivatkozással – minden esetben meg kell határozni, hogy az utasítás anyagi jogi alapja melyik szabály volt. Annak azonban nincs igazolható oka, hogy a Tervezet a normatív módon meghatározható, tiltott magatartások tekintetében ne tartalmazzon teljes körű szabályozást: *„A büntetés-végrehajtási intézetek rendje fenntartásának követelménye megköveteli, hogy a fogvatartottak – akár fegyelmi eljárás terhe mellett – tartsák be a felügyelet utasításait, ezek tartalma ugyanakkor előzetesen természetesen a házirendben sem rögzíthető. A fegyelmi vétségekre vonatkozó szabályozás a felügyelet utasításai vonatkozásában tehát szükségképpen nem lehet zárt, annak ugyanakkor nincs igazolható indoka, hogy az egyes büntetés-végrehajtási intézetek házirendjei a Rendeletben meghatározottaktól eltérő magatartásokat határozzanak meg fegyelmi vétségként – mivel a házirend megsértése önmagában fegyelmi vétségnek minősül, ebben a vonatkozásban sérül az a fentiekben bemutatott nemzetközi követelmény, amely szerint a fegyelmi vétséget képező cselekményeket jogszabályban kell meghatározni.”*⁴

A fentiekre figyelemmel tehát indokolt a Tervezet módosítása abban a vonatkozásban, hogy a normaszöveg tételesen és teljes körűen tartalmazza az egyes tiltott magatartásokat.

3. § (3) bekezdéshez

A bekezdés a fegyelmi fenytés célját határozza meg, amely ennek megfelelően az, *„hogy a fegyelemsértést elkövetőt és a többi fogvatartottat visszatartsa újabb fegyelmi vétség elkövetésétől, helyreállítsa a büntetés-végrehajtás rendjét és biztonságát, továbbá, hogy a fegyelemsértést elkövetőt együttműködésre ösztönözze.”* Az Általános észrevételek keretében kifejtettek szerint problematikus, hogy a normatartalom egészét ténylegesen meghatározó elvként nem jelenik a Tervezetben sem az egyéniesítés, sem pedig a reintegráció szempontja. A vizsgált bekezdésben felhívott célkitűzések explicit módon felhívják ugyan a speciális prevenciót, ez azonban nem tekinthető egyenértékűnek az elkövetés mögött meghúzódó okok, személyes körülmények feltárásával és megfelelő kezelésével, valamint az eljárás alá vont személy reintegrációjának támogatásával – utóbbit az *„együttműködésre ösztönzés”* célkitűzésének felhívása sem pótolhatja. Indokolt tehát egyrészt a fegyelmi eljárás céljának pontosítása a fentiek szerint, másrészt az egyes részletszabályok korrekciója.

A fenti, feltétlenül orvosolandó hiányosságok mellett, a büntetés-végrehajtás rendjének és biztonságának a normaszövegben felhívott fenntartása egyébként természetesen legitim célkitűzése a fegyelmi fenytésnek és magának a fegyelmi eljárásnak.

3. A reintegrációs tiszt által kiszabott fegyelmi fenytés

7. §-hoz

A Tervezet lényegében átveszi a Rendelet szabályozási rendszeréből a „Nevelő által kiszabott fegyelmi fenytés” cím alá tartozó normatartalmat, a reintegrációs tisztnek átnevezett nevelő szerepe tehát nem változott a fegyelmi eljárásokban. Kutatási tapasztalataink azt mutatják, hogy a nevelők (reintegrációs tiszt) szerepe a fegyelmi eljárásokban kettős. Egyrészt hatékonyabban szolgálhatja az elkövető személyes körülményeinek, motivációinak

³ Recommendation Rec(2006)2 of the Committee of Ministers to member states on the European Prison Rules. Angol nyelven elérhető: <https://wcd.coe.int/ViewDoc.jsp?id=955747>

⁴ *Fegyelmi eljárások a büntetés-végrehajtásban. A tisztességes eljáráshoz való jog a fogvatartottak elleni fegyelmi eljárásokban.* Magyar Helsinki Bizottság, Budapest, 2014. 22. o.

Magyar Helsinki Bizottság

MAGYAR HELSINKI BIZOTTSÁG

1054 Budapest, Bajcsy-Zsilinszky út 36-38. I/12.

1242 Budapest, Pf. 317.

Tel/fax: + 36 1 321 4323, 321 4141, 321 4327

helsinki@helsinki.hu

www.helsinki.hu

feltárását, ha az egyszerű megítélésű ügyek kivizsgálására kevésbé formalizált eljárásban, az elkövetőt jobban ismerő nevelő közreműködésével kerül sor. Másrészt a reintegrációt alapvetően támogató nevelői alaptevékenység eredményessége kérdőjelezhető meg abban az esetben, ha a nevelő abba a szerepbe kerül, hogy a fogvatartottal szemben túlnyomórészt a büntetés-végrehajtási intézet biztonságához kapcsolódó szempontokat kell érvényesítenie. E szerepek adott esetben egymás ellen is hatnak, ezért a nevelők (reintegrációs tisztek) fegyelmi eljárásokban való részvételének körültekintő szabályozása indokolt. További érvek szólnak amellett, hogy a cselekmény háttérének gondos feltárását – a reintegráció célkitűzésére figyelemmel – minden esetben el kell végezni, ilyen módon tehát a nevelők közreműködése bonyolultabb megítélésű ügyekben sem kerülhető meg.

A kutatási eredményeinket összegző Tanulmányban ezzel összefüggésben a következőket fogalmaztuk meg: „a nevelő közreműködésének – funkciójából következően – elsősorban a fegyelmi cselekmény háttérének, az elkövető motivációinak, személyes körülményeinek feltárása szempontjából, és nem a cselekmény kivizsgálása szempontjából van fontos szerepe. Ezzel párhuzamosan az egyszerű megítélésű ügyek kivizsgálásával és elbírálásával kapcsolatban korlátozni indokolt a nevelő részvételét a fegyelmi eljárásokban. Normatív előírás szükséges abban a vonatkozásban, hogy a nevelő elbeszélgetés alapján tett megállapításait, javaslatait a fegyelmi jogkör gyakorlója figyelembe vegye döntése során. Ezzel összefüggésben, amennyiben a fogvatartott személyes körülményeiből következően az elkövetés oka méltányolhatónak bizonyul, úgy azt korlátlan enyhítő körülményként szükséges figyelembe venni (ilyen esetekben természetesen más szakember – pl. pszichológus – közreműködése is szükséges lehet a későbbiekben).”⁵

A 7. §-ban foglalt normatartalom változatlanul hagyása mellett tehát a fentieknek megfelelően a szabályozás további elemekkel történő kiegészítése indokolt a következők szerint.

(a) A fegyelmi jogkör gyakorlójának a fegyelmi eljárás elrendelése esetén egyidejűleg az elkövető reintegrációs tisztjét is fel kell hívnia arra, hogy soron kívül megtartott személyes foglalkozás keretében tárja fel a fegyelemsértés háttérét, az elkövető személyes körülményeit és motivációt, valamint – a reintegráció szempontját szem előtt tartva – tegyen javaslatot a szükséges intézkedésekre.

(b) A fegyelmi tárgyalás keretében a vizsgáló összefoglaló jelentését és a reintegrációs tiszt javaslatát egyidejűleg szükséges értékelni.

(c) Amennyiben a fogvatartott személyes körülményeiből következően az elkövetés oka méltányolhatónak bizonyul, úgy azt korlátlan enyhítő körülményként szükséges értékelni.

5. Az első fokú fegyelmi eljárás

14. §-hoz

A Tervezet a Rendelet szabályozásához képest jóval pontosabb szabályokat tartalmaz a bizonyítási eszközökkel összefüggésben, ami kétségtelenül kiszámíthatóbbá teszi magát a vizsgálatot. A szabályozás tartalma ugyanakkor tovább pontosítható, arra figyelemmel, hogy a 14. § (2)-(5) bekezdéseiben foglalt rendelkezések csak a tárgy felismerésre bemutatásával összefüggésben, a 15-16. §-ban foglalt rendelkezések pedig a meghallgatással összefüggésben tartalmaznak részletes rendelkezéseket. Ennek megfelelően a szabályozás kiegészíthető a helyszíni szemlére, a bizonyítási kísérletre, valamint a szembesítésre vonatkozó részletes rendelkezésekkel.

15. §-hoz

⁵ Fegyelmi eljárások a büntetés-végrehajtásban. A tisztességes eljáráshoz való jog a fogvatartottak elleni fegyelmi eljárásokban. Magyar Helsinki Bizottság, Budapest, 2014. 77–78. o.

Magyar Helsinki Bizottság

MAGYAR HELSINKI BIZOTTSÁG

1054 Budapest, Bajcsy-Zsilinszky út 36-38. I/12.

1242 Budapest, Pf. 317.

Tel/fax: + 36 1 321 4323, 321 4141, 321 4327

helsinki@helsinki.hu

www.helsinki.hu

Az eljárás alá vont fogvatartott meghallgatásával, tájékoztatásával, eljárási jogaival összefüggésben a Tervezet fő elemeit tekintve megőrizte a Rendeletben foglalt korábbi szabályokat, ezek ugyanakkor ebben a formában – a tisztességes eljáráshoz való jog érvényesülése szempontjából – több tekintetben elégtelennel bizonyulnak.

Az (1) bekezdésben foglalt rendelkezés értelmében *„Az eljárás alá vont fogvatartottat a meghallgatás megkezdésekor tájékoztatni kell a fegyelmi eljárással kapcsolatos jogairól és kötelezettségeiről.”* Kutatási tapasztalataink alapján a fogvatartottak eljárási jogairól és kötelezettségeiről szóló tájékoztatása sok esetben formális, mindössze arra korlátozódik, hogy az eljárás alá vont személy a tájékoztatás megtörténtét aláírásával igazolja. Megfelelő megoldás lehet, ha az eljárás alá vont fogvatartott **az eljárás megindulásakor** – a szóbeli kioktatás mellett – részletes és közérthető írásbeli tájékoztatót is kézhez kap eljárási jogairól és kötelezettségeiről. A követelmény garanciális jellegére tekintettel indokolt azt a Tervezet szabályozási rendszerében is megjeleníteni.

A (3) bekezdésben foglalt rendelkezés szerint *„Az eljárás alá vont fogvatartott a vizsgálat során bizonyítási indítványt tehet, amelynek teljesítéséről vagy megtagadásáról a vizsgáló dönt, döntése ellen külön jogorvoslatnak nincs helye, azonban a határozatban a megtagadás okát meg kell indokolni.”* Kutatásunk egyik lényeges megállapítása szerint a fegyelmi eljárás egésze nélkülözi a valódi kontradikciót, arra tekintettel, hogy a fegyelmi felelősség tárgyában született döntést a fegyelmi jogkör gyakorlója jellemzően – szinte kizárólagosan – a vizsgálati jelentés megállapításaira alapozza.⁶ Erre figyelemmel indokolt annak lehetőségét explicit módon is biztosítani, hogy a fegyelmi jogkör gyakorlója az összefoglaló vizsgálati jelentés alapján a fegyelmi eljárás határidejének meghosszabbítását kifejezetten az eljárás alá vont fogvatartott által előterjesztett, de a vizsgáló által elutasított bizonyítási indítvány(ok)ra tekintettel rendelje el. (Vö. Tervezet 18. §)

A (4) bekezdésben foglalt rendelkezés értelmében *„Az eljárás alá vont fogvatartott a vizsgálat befejezésekor a fegyelmi iratokat tanulmányozhatja, azokról másolatot kérhet, kivéve a fogvatartotti tanú zártan kezelt adatáról, valamint a személyi állomány tagja írásos jelentésének a biztonságos fogvatartást veszélyeztető részéről.”* Az előírás kétségkívül előrelépést jelent a Rendelet szabályozásához képest, amely kizárólag a fegyelmi iratok tanulmányozásának lehetőségét biztosította, ezzel szemben a Tervezet a másolat kikérésének jogát is tartalmazza.

22. §-hoz

A (2) bekezdésben foglalt rendelkezés szerint *„A fegyelmi tárgyaláson a fegyelmi jogkör gyakorlója az eljárás alá vont fogvatartott jelenlétében ismerteti az eljárás alapjául szolgáló cselekményt és a bizonyítékokat – kivéve a zártan kezelt adatokat –, majd meghallgatja az eljárás alá vont fogvatartott védekezését.”* A fentiekben kifejtettek szerint a fegyelmi eljárásokkal összefüggésben megalapozottan állítható, hogy azok jelenlegi formájukban nélkülözik a kontradiktórius jelleget. Azzal, hogy a fegyelmi jogkör gyakorlója ismerteti az eljárás alapjául szolgáló cselekményt és a „bizonyítékokat” lényegében a vádló szerepkörét veszi át – ami egyértelmű szerepzetet jelez arra tekintettel, hogy egyidejűleg a fegyelmi felelősség és a fegyelmi fenytés tárgyában is ő hoz döntést. Bár a fogvatartott saját védekezését a Tervezetben foglaltak szerint előadhatja, ez a lehetőség természetesen önmagában nem tekinthető kontradikciónak. Érdemes azt is hozzátenni, hogy a fegyelmi eljárások jelenlegi gyakorlatában a fegyelmi tárgyalás súlytalan: a fegyelmi felelősség megállapítása lényegében kizárólag a megelőző vizsgálat megállapításain alapul.

A fentiekre is tekintettel a fegyelmi tárgyalással összefüggésben jóval részletesebb szabályozás indokolt.

⁶ Vö. *Fegyelmi eljárások a büntetés-végrehajtásban. A tisztességes eljáráshoz való jog a fogvatartottak elleni fegyelmi eljárásokban.* Magyar Helsinki Bizottság, Budapest, 2014. 36. o.

Magyar Helsinki Bizottság

MAGYAR HELSINKI BIZOTTSÁG

1054 Budapest, Bajcsy-Zsilinszky út 36-38. I/12.

1242 Budapest, Pf. 317.

Tel/fax: + 36 1 321 4323, 321 4141, 321 4327

helsinki@helsinki.hu

www.helsinki.hu

(a) Indokolt egyrészt a fegyelmi tárgyalás résztvevőinek pontos meghatározása. A fegyelmi jogkör gyakorlóján és az eljárás alá vont fogvatartotton kívül elő kell írni a vizsgáló és a fogvatartott reintegrációs tisztjének kötelező jelenlétét.

(b) A kontradiktórius eljárás és a fegyverek egyenlőségének követelményéből következően nagy jelentőséggel bír, ha a tényállást, a rendelkezésre álló bizonyítási eszközöket, valamint az összefoglaló jelentés megállapításait (quasi vádlói szerepben) a vizsgáló ismerteti, és nem a fegyelmi jogkör gyakorlója.

(c) Hasonló módon indokolt előírni, hogy a cselekmény háttéréől, okairól és az eljárás alá vont fogvatartott személyes körülményeiről és az ezekre tekintettel megtett javaslatairól a fogvatartott reintegrációs tisztje szóban vagy írásban nyilatkozzon.

A (3) bekezdésben foglalt rendelkezés szerint a fegyelmi jogkör gyakorlója a fegyelmi tárgyalás alapján a hozza meg döntését, illetve szabja ki a fegyelmi fenytést. Kutatási eredményeink alapján a fegyelmi jogkör gyakorlója az esetek döntő többségében nem vesz figyelembe súlyosító és enyhítő körülményeket a fegyelmi felelősség megállapítása során.⁷ Erre tekintettel a szabályozásban a fegyelmi jogkör gyakorlója számára explicit módon is rögzíteni kell annak követelményét, hogy a fegyelmi felelősség és a fegyelmi fenytés tárgyában valamennyi felmerült szempontra, így az enyhítő és súlyosító körülményekre figyelemmel hozza meg részletes indokolással ellátott döntését.

6. A védőre vonatkozó rendelkezések

23. §-hoz

A védőre vonatkozó rendelkezések összességében megfelelőek a Tervezetben, azonban érdemes rámutatni, hogy a fogvatartottak sok esetben maguk is passzív magatartást tanúsítanak a fegyelmi eljárásokban, ennek megfelelően nem használják ki a rendelkezésre álló jogérvényesítési eszközöket sem. A jelenség egyik okaként a fegyelmi eljárás jelzett sajátosságai (amelyben sok esetben keverednek az egyes eljárási szerepek) mellett a fogvatartottak tájékoztatásának elégtelensége, formális jellege is megjelölhető. Ezt ellensúlyozandó, kutatási beszámolónkban a következő javaslatot fogalmaztuk meg: „*Jogszabályban szükséges előírni, hogy meghatározott időtartamban (pl. heti két óra) a büntetés-végrehajtási intézet ügyvédet rendeljen ki abból a célból, hogy a fogvatartottak – az ügyvéd által megvizsgált előzetes írásbeli kérelmek alapján – a fegyelmi tárgyalás előtt konzultálhassanak fegyelmi ügyekkel, jogérvényesítési lehetőségeikkel összefüggésben.*”⁸ Indokolt tehát a védő részvételére vonatkozó rendelkezések fentieknek megfelelő kiegészítése és a rendszeres ügyvédi konzultáció biztosításának előírása a szabályozásban.

9. Közvetítői eljárás

36-45. §-okhoz

A közvetítői eljárás intézményesítése a fogvatartottak közötti konfliktusok esetén fontos újítás. Érdemes rámutatni, hogy a közvetítői eljárás mind a fogvatartottak megállapodásának létrehozására irányuló célkitűzésében, mind eszközrendszerében – a formális fegyelmi eljárással szemben – alkalmas arra, hogy elősegítse a fogvatartottak reintegrációját.

⁷ Vö. *Fegyelmi eljárások a büntetés-végrehajtásban. A tisztességes eljáráshoz való jog a fogvatartottak elleni fegyelmi eljárásokban.* Magyar Helsinki Bizottság, Budapest, 2014. 46. o.

⁸ *Fegyelmi eljárások a büntetés-végrehajtásban. A tisztességes eljáráshoz való jog a fogvatartottak elleni fegyelmi eljárásokban.* Magyar Helsinki Bizottság, Budapest, 2014. 78. o.

Magyar Helsinki Bizottság

MAGYAR HELSINKI BIZOTTSÁG

1054 Budapest, Bajcsy-Zsilinszky út 36-38. I/12.

1242 Budapest, Pf. 317.

Tel/fax: + 36 1 321 4323, 321 4141, 321 4327

helsinki@helsinki.hu

www.helsinki.hu

További észrevételek

A büntetés-végrehajtási intézetekben a fogvatartottakkal szemben lefolytatott fegyelmi eljárások tisztességes jellegének erősítését természetesen számos más, a Tervezet elsődleges szabályozási tárgykörén kívül eső normatív előírás is támogathatja. Ezek közül a legfontosabb követelmény annak jogszabályi szintű előírása, hogy

(a) a fegyelmi ügyekre vonatkozó bejegyzéseket meghatározott idő elteltével törölni kell a büntetés-végrehajtási nyilvántartásból és

(b) ezen időtartamon belül a fogvatartottak maguk is kezdeményezhessék a bejegyzések törlését.

Ezzel összefüggésben érdemes arra emlékeztetni, hogy éppen az egyik oka annak, hogy a fegyelmi eljárásokra egyértelműen vonatkozik az Emberi Jogok Európai Bíróságának a tisztességes eljáráshoz való joggal kapcsolatban meghatározott követelményrendszere és védelmi szintje, hogy a fegyelmi eljárás eredménye (a feltételes szabadságról való döntés következményeként) ténylegesen kihat a szabadságvesztés-büntetés időtartamának hosszára.⁹

A fegyelmi eljárások lefolytatásával kapcsolatban számos olyan módszertani követelmény is meghatározható, amelyet elsősorban a büntetés-végrehajtás szervezetrendszerén belül, országos parancsnoki intézkedésben szükséges szabályozni. Ehhez kapcsolódó javaslatainkkal a jogszabályi háttér véglegesítését követően közvetlenül megkeressük majd a Büntetés-végrehajtás Országos Parancsnokságát.

⁹ Vö. *Fegyelmi eljárások a büntetés-végrehajtásban. A tisztességes eljáráshoz való jog a fogvatartottak elleni fegyelmi eljárásokban.* Magyar Helsinki Bizottság, Budapest, 2014. 17. o.